

Inleiding

Het project “De klas van” proberen gemeenten, RMC en de VSO/PRO-scholen Midden-Brabant te komen tot een (nog) sluitende(r) ondersteuning van leerlingen bij de overgang vanuit het speciaal/praktijkonderwijs naar dagbesteding, vervolgonderwijs of werk. Uitgangspunt is dat de leerling na het verlaten van de school niet wordt losgelaten maar meerjarig actief wordt gevolgd en bij (dreigende) uitval door de in het project betrokken partijen alles op alles wordt gezet om uitval te voorkomen en als dat niet lukt, de jongere zo snel mogelijk weer op de rails te zetten.

De verschillende uitvoeringen van ‘de klas van’

Inmiddels zijn verschillende cohorten leerlingen gevolgd.

- De klas van '16 volgde 30 van leerlingen met uitstroomprofiel arbeid. De scholen belden ieder kwartaal de oud-leerlingen. Deze werden besproken in een brede, multidisciplinaire werkgroep waaraan alle scholen en partners deelnamen. Van daaruit werden acties uitgelijnd over de verschillende partners. Een ‘trekker’ zag toe op de voortgang van deze acties.
- De klas van '19 volgde 177¹ leerlingen die zijn uitgestroomd naar arbeid, vervolgonderwijs of dagbesteding en die geen Wajong-uitkering ontvingen. De scholen belden ieder kwartaal de oud-leerlingen. Deze werden besproken in een werkgroep. (Anders dan bij de klas van '16, had nu iedere school een eigen werkgroep. Hierdoor verloren de scholen geen tijd door in het overleg te moeten wachten tot ‘hun’ leerlingen aan de beurt waren). Van daaruit werden acties uitgelijnd over de verschillende partners. Een ‘trekker’ ziet toe op de voortgang van deze acties.
- De klas van '21 volgt 107 jongeren met profiel arbeid of dagbesteding die geen Wajong-uitkering ontvangen. Na de evaluatie van de Klas van '19 is de rol van ‘trekker’ komen te vervallen. In plaats daarvan is een ‘aandachtfunctionaris’ ingesteld. De aandachtfunctionaris is in beginsel degene die ieder kwartaal de oud-leerlingen benadert, tenzij er aanleiding is om dit beter via de school te laten doen. De aandachtfunctionaris heeft de taak om, bij (dreigende) uitval, instanties in te schakelen, te signaleren, samen te brengen en te bewaken dat afspraken worden nagekomen. Er is geen werkgroep meer. Als afstemming nodig is dan schakelt de functionaris op het niveau van individuele uitvoerders.

Inzichten

Gedurende de looptijd van het project hebben verschillende evaluaties plaatsgevonden. De belangrijkste bevindingen tot dusver zijn:

1. De doelgroep is en blijft kwetsbaar. Meerjarig ‘vinger aan de pols houden’ is wenselijk om uitval te voorkomen/te beperken.
2. Het risico op (langdurige) uitval en uit beeld raken bij doorstroom naar vervolgonderwijs is beperkt door de aanwezigheid van ondersteuningsstructuren op het MBO in combinatie met die geboden door het RMC.
3. Het risico op (langdurige) uitval en uit beeld raken bij doorstroom naar dagbesteding is beperkt doordat gemeenten en uitvoerders dagbesteding intensief bij de jongere betrokken zijn.
4. Er is minder langdurige uitval bij jongeren die geplaatst zijn op werk met ondersteuning (bijvoorbeeld betrokkenheid jobcoach en/of werkmakelaar). Er zijn dan korte lijntjes tussen jongere, werkgever en overheid waardoor snel geschakeld kan worden. De gedrevenheid van de 2 werkmakelaars van de gemeente Tilburg zijn hier in belangrijke mate bepalend in. Dat is goed, maar maakt het ook kwetsbaar/persoonsafhankelijk.

¹ In het projectplan werd uitgegaan van 152. Bij start van het project is het aantal deelnemers verhoogd naar 177 en in september 2020 waren er 164 deelnemers.

5. Het grootste risico op (langdurige) uitval zonder tijdig in beeld te komen, geldt voor jongeren met uitstroomprofiel arbeid die zonder ondersteuning (dus regulier) aan het werk zijn. Zij zijn in beginsel bij niemand in beeld. Deze jongeren hebben geen begeleider en komen daarom pas in beeld bij instanties nadat de uitval heeft plaatsgevonden. En dan geldt dat zij het snelst in beeld komen als zij zichzelf ergens aanmelden. In beginsel komen zij na 6 tot 10 weken ook als voortijdig schoolverlater in beeld bij RMC. Echter op deze groep (uitstroom profiel arbeid) heeft RMC slechts een beperkte wettelijke opdracht, namelijk monitoren en niet zozeer het actief oppakken. Vanuit betrokkenheid gaat RMC regio Tilburg evengoed wél deze groep actief benaderen, echter dit vindt slechts op circa 2 momenten per jaar plaats. Het effect kan daarom zijn dat deze kwetsbare jongeren langer dan wenselijk buiten het arbeidsproces komen te staan en ook de problematiek aanzienlijk toeneemt.
6. Belangrijke uitvalfactoren zijn: gebrekkige motivatie, gebrek aan gestructureerde, afgestemde en integrale hulp/dienstverlening, gebrek aan hulpacceptatie vanuit gezin/ouders (o.a. wantrouwen richting / negatieve ervaringen met instanties).
7. De problematiek omvat vaak meerdere leefgebieden. Inzet van meerdere partijen is dan nodig. De 'aandachtsfunctionaris' vervult een belangrijke rol om partijen samen te brengen, informatie boven tafel te krijgen, instanties in de doe-stand te krijgen. Maar ook door ouders en jongeren begrip en realisme bij te brengen over hoe de instanties werken, wat er van de betrokken zelf verwacht wordt etc.
8. Ouders geven dikwijls aan zich weinig gesteund te voelen door met name de gemeente. Het contact met de aandachtsfunctionaris biedt ouders de ruimte om in vertrouwen te kunnen ventileren, zonder bang te hoeven zijn dat dit gevolgen heeft voor de hulp die zij van instanties krijgen. De vrije, relatief onafhankelijke rol van de aandachtsfunctionaris is daarvoor een belangrijke voorwaarde. Deze vervult een brugfunctie tussen ouders en instanties vervult maar maakt geen onderdeel uit van de instanties.
9. Het actief benaderen wordt als positief en waardevol ervaren, zowel door de jongeren/ouders als door het netwerk. Door er dichterbij te zitten komen signalen eerder op tafel en wordt langdurige uitval voorkomen. Dat geldt vooral voor de groep die regulier aan het werk is, de andere jongeren zijn in beginsel redelijk in beeld.
10. Het actief benaderen van de leerlingen is eerst door de scholen gedaan, gebaseerd op het uitgangspunt dat de scholen een warme relatie hebben met de oudleerlingen. Er blijken echter grote verschillen te bestaan tussen de scholen onderling en de mate waarin zij die 'warme band' hebben met de oud-leerling. In 'de klas van '21' is daarom gekozen om het actief benaderen/nabellen te laten doen door de aandachtsfunctionaris, *tenzij*. Op het niveau van individuele leerlingen werd telkens afgewogen wat handiger was: gebruik maken van een warm contact met de school (en de school dus laten benaderen) of door de aandachtsfunctionaris.
11. Om de leerlingen actief te kunnen benaderen is toestemming nodig. Het verkrijgen van die toestemming is veel gemakkelijker zolang de leerling nog op school zit. Daarom heeft de aandachtsfunctionaris samen met een werkmakelaar van de gemeente Tilburg aan de leerlingen in de klas een presentatie gegeven. Dat heeft geleid tot bijna volledige aanmelding. Wanneer leerlingen echter al van school zijn is het verkrijgen van toestemming een nagenoeg onmogelijke opgave.
12. De primaire (wettelijke) taak van de scholen nadat de leerling de school heeft verlaten is beperkt tot het 2x per jaar nabellen en rapporteren aan de onderwijsinspectie. De verantwoordelijkheid voor de ondersteuning rond dagbesteding, werk, onderwijs na verlaten van de school ligt bij gemeenten, UWV, MBO-instellingen/samenwerkingsverband passend onderwijs, RMC. De scholen zijn nauw betrokken bij hun leerlingen. Vanuit die betrokkenheid zijn de scholen graag bereid om een bijdrage te leveren aan doorlopende ondersteuning van oudleerlingen. De scholen zijn echter niet bereid om het probleemeigenaarschap van de andere instanties over te nemen. Met andere woorden, de regie op de ondersteuning hoort thuis bij de gemeenten, de voornaamste inzet van de scholen zal in een vervolg bestaan uit:

- a. Faciliteren (bijvoorbeeld: als de leerlingen nog op school zitten, de aandachtsfunctionaris in de klas introduceren).
- b. Informeren (relevante informatie, historie, 'gebruiksaanwijzing' meegeven aan instanties/aandachtsfunctionaris).
- c. Aan de aandachtsfunctionaris doorgeven van signalen die bij de school binnenkomen.
- d. In samenspraak met de aandachtsfunctionaris een 'ingang' vormen richting de oudleerling tot er voldoende contact/vertrouwen tussen leerling en aandachtsfunctionaris is opgebouwd.

Wat is er nodig voor een vervolg?

Duidelijk is dat de groep, met name de groep die regulier aan het werk is een groot risico op uitval kent en daarbij ook niet 'vanzelf' tijdig in beeld komt. Willen we voorkomen dat deze groep langdurig aan de zijlijn komt te staan is het nodig om:

1. Periodiek actief te benaderen. Huidige frequentie van 1/kwartaal lijkt goed te zijn. Vaker wordt vervelend voor de jongere, bovendien is de benodigde inzet voor bijv. maandelijks benaderen, niet in verhouding tot de kans dat iemand net in die 4 weken is uitgevallen.
2. De scholen hebben een wettelijke rol te vervullen in het actief benaderen, (2x jaar) maar geen verplichting om bij uitval vervolgens iets te doen (alleen monitoren/registreren en doorgeven aan onderwijsinspectie). De gevraagde inzet/intensiteit is echter groter dan gelet op de wettelijke opdracht van de scholen verwacht mag worden. Bovendien is het contacteren van de jongeren geen corebusiness van de scholen, het is iets dat er nu 'bij wordt gedaan' en snel in de verdrukking komt met andere werkzaamheden.
3. Er is geen 'klantmanager' regulier werkende oud-leerlingen. Ondersteuning komt er pas als iemand is uitgevallen en er een hulpvraag of uitkering is gevraagd.
4. De inzet via een 'dedicated' aandachtsfunctionaris die oudleerlingen proactief benadert, overzicht behoudt, partijen samenbrengt, acties opzet is noodzakelijk. De aandachtsfunctionaris kan snel schakelen op het moment dat de vraag zich voordoet, juist door de vrije rol die deze nu vervult. Ouders en leerlingen waarderen bovendien ook die onafhankelijke positie, waar zij in vertrouwen af en toe kunnen ventileren. De rol van de aandachtsfunctionaris om als een soort ombudsman/vrouw door de schotten heen te breken/organisaties aan te jagen leidt tot resultaten. Om deze rol met voldoende slagkracht te kunnen vervullen en niet in de verdrukking van de waan van de dag terecht te komen, is het belangrijk dat deze rol er niet 'even bij gedaan wordt' maar een duidelijke, afgebakende opdracht vormt, zorgt dat het ook echt gebeurt. De benodigde inzet is gemiddeld berekend 4 uur per week, maar de feitelijke inzet is niet stabiel. Soms zijn er pieken in de inzet, bijvoorbeeld wanneer de kwartaaluitvraag plaatsvindt, danweer is er een aantal weken niks, dan is er weer een leerling met een complex accuut vraagstuk. Dat maakt het organiseren van deze taak binnen een reguliere functie van bijvoorbeeld klantmanager uiterst complex. Inhuur op basis van 'uurtje factuurtje' is makkelijker te organiseren en efficiënter.
5. De ondersteuning/leerlingenpopulatie overstijgt het niveau van een individuele gemeente. Scholen bieden namelijk plek aan leerlingen uit tal van gemeenten Midden-Brabant. Het is naar leerlingen en scholen niet uit te leggen om een 'legioen' van medewerkers uit individuele gemeenten toe te wijzen. Een gecentraliseerde, regionale benadering is klantvriendelijker en zeker voor de scholen ook veel efficiënter op aan te sluiten.

Oplossingsrichting

Gelet op bovenstaande kunnen we constateren dat

- a) de groep die ondanks de huidige sluitende aanpak het grootste risico loopt om uit te vallen zonder (tijdig) in beeld te komen, de groep is die zonder ondersteuning aan het werk gaat.

- b) Duidelijk is ook dat de verantwoordelijkheid om deze groep ondersteuning te bieden, c.q. ondersteuning via derden beschikbaar te krijgen, niet de verantwoordelijkheid van de scholen is.
- c) De oud-leerlingen vallen ook buiten de wettelijke verantwoordelijkheid van het RMC (er is géén sprake van een voortijdige schoolverlater als de jongere in het bezit is van een getuigschrift van het praktijkonderwijs, een getuigschrift van het arbeidsmarktgerichte uitstroomprofiel van het VSO of het uitstroomprofiel dagbesteding van het VSO).
- d) Er is geen wettelijke *opdracht* voor de gemeenten om deze groep actief te ondersteunen. Zij ontvangen geen uitkering a.g.v. de Participatiewet en zijn ook niet aan te merken als niet-uitkeringsgerechtigde (omdat ze regulier werken). De Participatiewet biedt gemeenten a.g.v. artikel 10f wel de *ruimte* om jongeren van 18 tot 27 actief (ongevraagd) te benaderen en ondersteuning aan te bieden. Of en in hoeverre gemeenten van deze ruimte gebruik maken is een lokale/regionale beleidskeuze.
- e) Gelet op deze ruimte voor preventieve inzet die de Participatiewet biedt, het relatief grote uitvalrisico in combinatie met de grote persoonlijke en maatschappelijke schade die (langdurige) uitval met zich meebrengt is het wenselijk om deze groep actief te blijven volgen en ondersteunen – waarbij de gemeenten de meest logische probleemeigenaren/regiehouders zijn.
- f) De huidige invulling van de ondersteuning in de vorm van een ‘aandachtsfunctionaris’ sluit goed aan bij de behoefte. Deze functionaris wordt nu extern ingehuurd met incidenteel geld (Perspectief op Werk) maar deze rol zou duurzaam beschikbaar moeten blijven. De ‘vrije rol’ en laagdrempeligheid die we nu weten tot stand te brengen via een extern ingehuurde (daarmee ‘niet-gemeentelijk-voelende’) medewerker moet behouden blijven. Echter, dit komt eerder voort uit de bejegeningwijze door die medewerker dan door het niet hebben van een gemeentelijke aanstelling.
- g) Als we vinden dat de gemeente a.g.v. de Participatiewet een regierol te vervullen heeft voor deze groep, dan ligt een duurzame inbedding van deze rol binnen bij de afdeling Werk&Inkomen Tilburg (respectievelijk vergelijkbare afdelingen bij de regiogemeenten) voor de hand.
- h) Om dit daadwerkelijk te kunnen doen is overdracht van kennis en methodiek nodig vanuit de huidige aandachtsfunctionaris naar de gemeentelijke organisatie(s). Daarnaast zullen gemeenten nog moeten bepalen of zij bereid zijn deze dienstverlening voor hun jongeren beschikbaar te willen houden en met name hoe zij dit willen organiseren. Zeker voor een kleinere gemeente, waar het misschien maar om 1 of 2 jongeren gaat, is dit niet efficiënt te organiseren en is de opgave zo klein dat deze uit zicht raakt door de waan van de dag. Een alternatieve oplossing zou kunnen zijn om deze uitvoeringstaak te beleggen bij de centrumgemeente. Voor een dergelijk traject van beleidsvorming en implementatie is tijd nodig. Voor de klas van ’22, die nu uitstroomt, komt dat te laat en we willen voorkomen dat dit cohort uit beeld raakt.
- i) Om de klas van ’22 voort te zetten is het allereerst nodig om exact inzicht te hebben in de omvang van de doelgroep. We definiëren daarbij de doelgroep smaller dan tot dusver, namelijk als jongeren afkomstig van vso/pro, niet-zijnde met een Wajong-uitkering, die zonder ondersteuning aan het werk zijn. Op dit moment weten we nog niet precies om hoeveel jongeren dit gaat – daarvoor zijn we ook afhankelijk van de input van de scholen. Bovendien is het volume niet statisch: sommige jongeren stromen immers uit bij ondersteuning en gaan regulier aan het werk. Om toch enig financieel beeld te hebben schatten we in dat het zal gaan om maximaal 40 jongeren.